

Tårevåte Tiril: en etnografisk historie om idrettskonkurransens solidariske gleder

Teary-eyed Tiril: an ethnographic account of shared fun in competition

Trygve B. Broch

Førsteamanuensis, Institutt for Folkehelse og idrettsvitenskap, Høgskolen i Innlandet.

Trygve B. Broch er førsteamanuensis ved HINN, Institutt for Folkehelse og idrettsvitenskap. 2017–2018 var han Fulbright stipendiat ved Centre for Cultural Sociology ved Yale der han nå er tilknyttet Faculty Fellow. Ved å kombinere sosiologisk og antropologisk teori er målet hans å synliggjøre hvordan og når idrett ikke utelukkende reproducerer ulikhet og maktrelasjoner, men også muliggjør lek med og spørsmålssetting av frihet.

Trygve.broch@inn.no

Sammendrag

Organisert lagidrett forsøker å balansere individers og gruppens mål. Denne balansekunsten finner sted innenfor et rammeverk av seier og tap. Det er derfor lett å anta at idrettsutøvere lærer målrettet rasjonalitet og at trenerens beste redskap er konkurranse. I det følgende rettes fokus mot hvorvidt den organiserte idretten kan forstås som å veilede ungdom i moral og om trenerens kulturelle verktøykasse også inneholder demokratiske verdier. Målet er å besvare problemstillingen: Hvordan formes ungdomsidrett av demokratiske idealer og hvilke implikasjoner har dette for opplevelser av moralske fellesskap? Med utgangspunkt i en etnografisk historie om håndballjenta Tiril, hennes mislykkede straffeskudd og fellesskapets forsøk på å gi henne en ny sjanse, viser jeg hvordan problemløsning vekkes av og inspirerer ideer om solidaritet med ungdom i konkurransesituasjoner. Deltagende feltarbeid gjennom håndballsesongen 2011–2012 synliggjorde hvordan trenere og jenter i 13-årsalderen forsøkte å balansere samhold og konkurranse. Slik ble det tydelig hvordan bredt tilgjengelige ideer om fellesskap veiledet opplevelser av å mestre og å feile i en idrettslig samhandling. Historien om Tiril viser hvordan mestringsfellesskapets virke kan være høyst dramatisk og utløse moralske erfaringer med det å ha det gøy og sosialt. Den viser at idrett ikke utelukkende veiledes av rammeverket seier og tap. Konkurranse formes gjennom idrettsdramatikk der solidaritet, slik det defineres i grupper og i storsamfunn, beveger oss som handlende og som tilskuere.

Nøkkelord

Sosial glede, Konkurranse, Performance, Ungdom, Idrett

Abstract

Organized sports involve a balancing of individual and group ambitions. This act of balance takes place within sport's framework of victories and losses. It is therefore tempting to conclude that athletes practice rational action and that coaches' best teaching tool is competition. In this article I study if and how organized sports can be understood as guiding youth in moral action and if their coaches' toolkit also contains democratic ambitions. The aim is to answer the question: How are youth sports shaped by democratic ideals and, if so, how do democratic ideals shape sporting experiences of solidarity? By centering in on the ethnographic story of the handball player Tiril, her failed attempts at scoring, and the coaches' ambitions to give her another shot, I illustrate how actors' problem-solving evokes and inspires ideas of solidarity with teenagers in contexts of competition. Participant fieldwork during the 2011–12 handball season allowed observations of how coaches and their 13 year-old girl athletes continuously tried to balance solidarity and competition. It revealed how broadly available ideas about solidarity guided the experience of interaction in sport. The ethnographic story shows how solidarity in the mastery of competition can be highly dramatic and

evoke moral experiences with social fun. Competition is shaped through sport dramas in which solidarity, as defined in groups and macro cultures, moves us as sport actors and audiences.

Keywords

Fun, Competition, Performance, Youth, Sport

Idrettssosiologer belyser ofte hvordan barne- og ungdomsidrett opprettholder sosial ulikhet gjennom kappestrid som kulturelt og økonomisk gjør det vanskelig å forsvare dens posisjon som en inkluderende del av sivilsamfunnet (Sisjord, 2009; Skille, 2011; Strandbu, Gulløy, Andersen, Seippel, & Dalen, 2017). Antropologer derimot har vært mer opptatt av hvordan *de som er engasjert* i og med barne- og ungdomsidretten forsøker å forstå og forme kappestrid og ulikhet på moralsk akseptable måter (Archetti, 2003; Dyck, 2012; Helle-Valle, 2008; Henningsen, 2001). I denne artikkelen viser jeg hvordan norsk organisert idrett dramatiserer demokratiske trenere med solidaritet for ungdom som forsøker å mestre konkurransen.

I denne artikkelen belyses idrettsaktørers egne forsøk på å løse utfordringene som oppstår i konkurransefellesskapet når (manglende) individuelle prestasjoner truer det fullt ut uopnåelige, men likevel inkluderende idrettsprosjektet. I Norge knyttes dette prosjektet til et solidaritetsideal der breddeidretten både er en arena for å trene fremtidige eliteutøvere og en folkehelsearena der barn og unge inkluderes i mestringslek (Helle-Valle, 2008). Norsk idrett kjennetegnes derfor av å utløse særnorske paradokser knyttet til sosial likhet og individuell autonomi (Gullestad, 1991; Henningsen, 2001). Som del av sivilsamfunnet former idrettslig samhandling lokale brudd og reparasjon av slike brede moralske idealer (Archetti, 2003; Vike, 2013). Det er i idrettshallen at det vanskelige, men delte gruppeprosjekt om å ha det gøy sammen (Fine & Corte, 2017; Goffman, 1961) gis kraft og motkraft av aktører som forfekter idealet om en anstendig konkurranse. Jeg spør derfor: Hvordan formes ungdomsidrett av demokratiske idealer og hvilke implikasjoner har dette for opplevelser av moralske fellesskap?

Den 13-årige håndballjenta Tiril er utgangspunkt for denne artikkelens etnografiske svar på problemstillingen. Likevel må de smale og de brede kontekstene som formet hennes, lagets og tilskuernes opplevelser av håndballsesongen brettes ut. Vi blir med Tiril inn i norske håndballhaller, inn i laget hun trente og spilte kamper med gjennom 2011-2012 sesongen. Etnografien starter med et innblikk i lagets demokratiske virke. Her står trenere og spilleres forhandlinger av konkurranse og samhold sentralt. Deretter snevres fokus inn mot dagen ungdomsjenta Tiril skøyt straffe mot Kast HK, bommet og felte tårer. Koblingen av ønsket om et demokratisk håndballag og Tirils tårer, synliggjør hvordan situasjonell oppfyllelse av bred moral er et koreografert kunststykke som kan utløse ektefølt sosial glede (Alexander, 2004). Hvis den er vellykket, visker en slik performativ bragd ut skiller mellom fremførelse og virkelighet, for både aktørene og tilskuere. Med et mål om tykk beskrivelse gir teorien rom for tolkning av hvordan samhandling formes av brede meningslandskap (Geertz, 1973; Reed, 2011) som deltagende aktører setter ut i spill. Verken enkelthendelsene eller hendelsesforløpet står for seg selv. Gjennom sesongen var deltagerne på en menings-søken der ideer om konkurranse og solidaritet, og myter om ungdomsjenta, gjorde det mulig å forstå hvorfor Tiril ble tårevåt når hun bommet og hvorfor hun måtte få en ny sjanse til å ta straffe. En etnografisk strategi gir meg som deltagende feltobservatør og hjelpetrener mulighet til å rekonstruere den emosjonelle og solidariske bølgen som bygde seg opp rundt Tiril, som skylte over banen, ut over benken, til tribunen og tilbake på den 13-årige jenta da hun fikk sitt andre straffeskudd.

Denne artikkelen viser at i den organiserte ungdomsidretten besvares og dramatiseres de moralske spørsmålene som stilles om idrett i det offentlig ordskifte. Dramatiseringen veiledes av spilllets manus og idrettslekens evne til å re-presentere sosialt liv (Trygve B. Broch, 2017; Dyck & Archetti, 2003). Denne blandingen av spill-organisering og kroppslig tolkningslek (Hamayon, 2016), om vellykket utført, kan trekke deltagere inn i et dramatisk og virkelighetsnært handlingsforløp. Når Tiril til slutt fikk ta sin andre straffe lettet taket i hallen av applaus. Så overveldende var klappsalvene fra de av oss som kjente historien at få umiddelbart klarte å legge merke til at Tiril hadde trampet og at scoringen ikke telte. I det store og det hele var scoring eller bomskudd ikke så viktig. Det viktige var vår reise fra bomskudd til ny sjanse og den gledelige dramatikken som på et grunnleggende vis var sosial og inkluderende, akkurat slik breddeidrett skal være (Helle-Valle, 2008). For de fleste av oss var det moralske idealer om deltagelsen i et mestringsfellesskapet som var den vesentlige seieren, ikke nok en triumf i et mangfold av idrettskonkurranser.

For å best gripe den opplevde dramatikken og det forløsende svaret håndballaget gav sitt eget arbeid med en inkluderende og solidarisk konkurranse, fremføres en impresjonistisk etnografi (Maanen, 1988). Inspirert av Alexanders (2004; 2006) teorier belyser jeg hvordan konkurranse håndteres gjennom de demokratiske ambisjonene som utøvere og foreldre utøver i idrettshallen. Resultatet er et innblikk i mestringsfellesskapets håndtering av konkurranse. I denne forbindelsen er ikke mestringsfellesskapets virke begrenset til å møte håndballspilllets tekniske og fysiske mestringskrav med riktige og rette mengder utfordringer for å skape «flyt» (Csikszentmihalyi, 1975). Spilletts utfordringer forenes med de kulturelle dimensjonene som gjør tekniske utfordringer og mestring til en sosial performance som kan gi «meningsfull flyt» (Trygve B. Broch, 2020). Derfor fremheves den etnografiske historien i denne artikkelen. Det redegjøres innledningsvis for tidligere forskning og teori. Kunnskap om ungdom og solidaritet kobles til idretten som en performative scene for situasjonell og sosial moro. Deretter følger en skisse av den metodologiske beslutningen om en impresjonistisk-etnografisk inngang (Fangen 2010; Maanen 1988) til fortellingen om *Tårevåte Tiril*. Tilnærmingen vektlegger rekonstruksjon av hverdagens dramatiske poesi og har som mål å besvare spørsmål som ikke alltid er like enkle å gripe uten en god empirisk scene. Slik kan det spesielle synliggjøre generelle prosesser som fort forsvinner i hverdagslivets forvirring. Artikkelen avsluttes med en tydeliggjøring av historiens bidrag til kulturteoretisk forskning på mestringsfellesskapets manøvrering av konkurransens mangfoldig potensialer for glede og fortvilelse.

Teori: Ungdom, fellesskap og meningsfull idrett

Hvordan skal vi gripe sjansen Tiril gir oss til en analyse av konkurransens solidariske gleder? Min strategi er å studere hvordan aktører spiller ut abstrakte ideer om solidaritet og ungdom i samhandling (Alexander, 2004). I denne artikkelen må det derfor avklares hva «solidaritet» og «ungdom» kan innebære og hvordan vi skal forstå den spesialiserte idrettskonteksten der slike ideer møtes og brytes i konkurranse og sosial moro.

Hva det vil si å være ungdom og hvordan ungdomsliv utøves innehar betydelig rom for kulturell variasjon (Harald Beyer Broch, 2019; Hoas, 2006; Mead, [1928] 2001). Ungdomstiden er en overgangsfase som tiltar når barndommen tar slutt og den unge voksne gjør erfaringer med den ansvarligheten og friheten samfunnet krever av voksne (Hopkins, 1983). Dette skaper behov for ungdom og dens tilskuere for å besvare eksistensielle og moralske spørsmål om både barndom og voksenliv samtidig. Å være ungdom er både et værende og et vordende (Trondman, 2013). «Hvem er jeg? Ah, det er det som er det store

spørsmålet!» presiserer *Alice i Eventyrland*.¹ I Nordahl Griegs ([1947] 1990) dikt *Til Ungdommen* beskrives tenåringsen som en eksistensiell kategori og meningsfull posisjon som i stormens øye må fatte valgene som skal bære samfunnet videre. Når vi skal følge idrettsfortellingen om Tiril er det disse universelle forholdene og deres lokale gjengivelse i norsk håndball som skal behandles. Jeg viser hvordan en idrettslig performance kan fungere som en pedagogisk dramatisering av hva det vil si å være ungdomsjente i det norske samfunnet generelt (Harald B. Broch, 2000; Lund, 2013). Idrettsungdom må forstås som både værende ungdom og blivende voksne (ikke utelukkende som potensielle eliteutøvere) hvis dramatiseringen skal vekke solidaritet.

Tiril er hovedpersonen i denne etnografiske fremstillingen, men hun er verken uten hjelpe eller motstandere. Ei heller er hun løsrevet fra det omkringliggende samfunnet. Jeg er opptatt av hvordan idrettsdramaet genererer ungdom-voksen identifikasjon (Trygve B. Broch, 2016; Dyck, 2012) og hvordan denne prosessen formes av et uoppnåelig, i sin fulle forstand, solidaritetsideal (Alexander, 2006). Det skal ikke legges skjul på at den organiserte idretten så absolutt har egne spilleregler, samt funksjonelle mål og utbytter. Det er en konkurransearena for måling og premiering. Dens virke er liksom stadig evaluert i lys av moralske koder. Et uttrykk for dette kan være når foreldredeltagelse i idrett ikke skal presenteres som motivert av egeninteresse, men heller som offervilje til lokalsamfunnets barn og ungdom (Archetti, 2003), eller når barn og unge lærer demokratiske koder og moralske idealer gjennom deltagelse i idretten (Anderson, 2008). Er måling og sammenligning viktigere enn individuell og felles mestring? – blir i slike tilfeller spørsmål som behandles i norsk idrett. Slik utvikles det Alexander (2006) ville kalle et normativt og empirisk forankret sivilsamfunnsprosjekt. Målet er å opprettholde en idrett der følelser for andre, ikke kun makt og prestasjon, får betydning. Idrett tillater oss å møte Alexanders (2004; 2015, p. 176) appell om å studere hvordan moraliteter settes ut i spill, fremkaller psykologisk identifikasjon med demokratiske prosjekt og, om enn bare i et glimt, genererer forbipasserende sosial glede. «Idrettsungdommens» streik 1940-1945 viser at idrett kan få symbolsk og reell plass som etterkrigs-forsonende (Goksøyr & Olstad, 2017), kanskje også gi et «ungdommens» svar på Nordahl Griegs ([1947] 1990) appell. I dag preges ordskifte av hvorvidt en skal prioritere en inkluderende breddeidrett eller orientere seg mot elite-idrettens krav til prestasjon. Idrettens demokratiske potensial er fortsatt tett knyttet til breddeidretten og dens antatte fysiske og psykologiske helsegoder for barn og unge (Helle-Valle, 2008). Snart skal vi se nærmere på hvordan slike forhandlinger dramatiseres i kampens hete, i samhandling på ungdomsidrettsarenaen.

Denne artikkelen skal behandle, om enn i en narrativ sekvens, mestringsfellesskapets sosiale glede i det etnografiske nuet. I en kulturteoretisk kontekst er det å ha det gøy ikke nødvendigvis et anliggende uten mostand, eller en situasjon der vi tar til latteren. Til tross for *Idrettspolitisk Dokument 2015–2019* etterstrebeelse av idrettsglede for alle, anses ikke idrett som synonymt med moro (NIF, 2015). Å ha det gøy er å være tilfreds med meningen en aktivitet har, hvilken mening som slippes inn i aktiviteten og hvilken mening aktiviteten genererer (Erikson, 1937; Goffman, 1961). Det handler om å bli dypt involvert i en oppgave, mestre og bli utfordret av dens sammensatte dimensjoner, for så å våkne opp fra aktiviteten med en forsterket opplevelse av seg selv (Trygve B. Broch, 2020; Csikszentmihalyi, 1975). Med lek og gøy plasseres analysen i et emosjonssentrert, men likevel kulturteoretisk farvann (Fine & Corte, 2017; Kjølørød, 2019) der forskerens evne til å oppmerksomt gripe koblingen mellom emosjon og dypkulturell bakgrunnen er avgjørende (Alexander & Smith,

1. «Who am I? Ah, that's the great puzzle!» siterer Hopkins (1983, 11)

2003; Tuva B. Broch, 2016, 2018). Jeg kan verken bekrefte eller avkrefte at Tiril, etter på ny å ha forsøkt å score straffe-mål, hadde det gøy fordi hennes dyptfulte identitetsarbeid sammensmeltet med gruppas ønsker om at idrett skal tilby en mestningsarena. Det er likevel plausibelt at den gleden vi opplevde i dette dramatiske øyeblikket var sosial (Fine & Corte, 2017) og skapt av en performance næret med kraft fra brede kulturelle koder og myter om hvordan inkludering i sivilsamfunnet kan se ut (Alexander, 2004; Archetti, 2003; Helle-Valle, 2008; Vike, 2013). I det følgende tvinnes derfor en smal idrettshistorie med et bredt kulturelt bakteppe. Jeg viser hvordan Tirils tårevåte straffebom fikk fellesskapet til å begi seg ut på et delt eventyr der klimaks og den forløsende applausen gir innsikt om ungdom, mestring og fellesskap.

Metode: Rekonstruksjonen av et idrettsdrama

Sensommeren 2011 kontaktet jeg trenerne til et jentehåndball-lag i 13-års alderen. De gav meg tilgang til laget gjennom den kommende åttmåneders sesongen. De voksne trenerne og samtlige av jentenes foreldre samtykket skriftlig. Med lang erfaring som utøver vekslet min forskerrolle (Wadel, 1991) fra å være observatør langs sidelinjen, fra tribunen og under lagsmøter, til å være deltagende observatør blant trenere og foreldre på trening og i kamp. Jeg bidro i spill blant utøverne, som øvingsbilde og som hjelpetrener. Fra disse ulike vinklene ble det sjelden tatt notater under feltarbeidet, men observasjoner ble skrevet ned i etterkant etter hukommelsen (Fangen, 2010, p. 93). Den frivillige idrettens døgnrytme gjorde dette til en god og praktisk løsning for tilstedeværelse i øyeblikket og elaborering i etterkant av øktene som ofte varte mellom 2 og 5 timer. Sitatene som presenteres i analysen, er derfor ikke direkte sitat, men gjengivelser av memorerte samtaler. Steder og navn er ikke reelle, men personer og situasjoner er ikke komponert av flere ulike individer eller lokaliteter. De er ekte mennesker som uttrykker genuin sosial glede og fortvilelse.

I den hermeneutiske fortolkningen som snart presenteres veves feltnoter, tolkninger og litteratur sammen til en etnografisk historie. Både i teoretisk (Reed, 2011) og metodisk (Maanen, 1988) litteratur vises det ofte til Geertz (1973) arbeid om balinesisk hanekamp – ikke som en absolutt sannhet eller en metodisk kokebok, men som inspirasjon til hvordan en analyse som kobler kontekst og meningsfulle landskap, kan se ut. I denne artikkelen veves kulturelle baktepper sammen med en forestillingssekvens fra idrettsverden. Data om Tiril ble søkt opp og hentet frem for å danne grunnlaget for en analyse inspirert av en emosjons- og person-sentrert etnografi der tykk beskrivelse bygges inn i og rundt individet (Tuva B. Broch, 2016). Beskrivelsen skrives ut som en impresjonistisk etnografi. Maanen (1988) skisserer tre ulike varianter av etnografiske skrivestiler. «Realist tales», en nærmest dokumentarisk stil uten en tydelig forfatterstemme, uten mål om innsikt i informantens erfaringer, men med fokus rettet mot de institusjonene og kategoriene som en forsker skråsikkert kan benytte. På den andre enden av den etnografiske skalaen til Maanen finner vi den selv-oppslukte etnografen som tar for seg alle problemene med realistens kokebok og objektive fakta-produksjon mens hen fremfører en tidvis ironisk «confessional tale». Den tredje og siste varianten er en «impressionist tale.» Her forsøker forskeren både å holde tak i den subjektive dimensjonen og et objektivitetsideal. Det rekonstrueres en dramatisk og begivenhetsrik sekvens som belyser viktige dimensjoner blant hverdagslige trivialiteter. Resultatet er en foredling av etnografiens poetiske dimensjon uten at systematikk, fakta og nøyaktighet forlates (Clifford, 1986, 26). Med Tiril som omdreiningspunkt i håndballagets virvelvind av stemmer og aktiviteter ryddes det vei for en fortelling som kan posisjonere forfatteren i feltet med et kulturteoretisk kart og kompass.

Preludium: Å heve ungdommens stemme i det demokratiske idrettsprosjektet

«Nei, nå har vi tullet nok,» forteller trener Hedvig og beordrer jentene inn i midtsirkelen. «Hvordan var det å spille i helgen!» halvveis roper hun til spillerne. «Gøy!» svarer de. «Hørte ikke! En gang til!» sier assistenttreneren Camilla som er sufflør med kjennskap til idrettens kamprop som jentene snart må fremføre selv. Jentene smiler og ler av trenernes forestilling som de kjenner så alt for godt igjen. De blir med på det og roper høyt tilbake «GØY!».

«Nesten alle scorte mål i helgen!» fortsetter trener Hedvig blidt. Iris og Amanda bryter ut i samtale, helt uten stemmer selvfølgelig, der de står i trenernes stilltiende regi. De nikker og smiler til hverandre. Peker på seg selv, så på hverandre. Først med store spørrende øyne, så med smilende øyne, før de ender seansen med en dobbel highfive. Iris og Amanda scorte begge to, men det er bare nesten alle som scorte. Det er også jenter som ikke satt ballen i mål. I det sirkelen bryter opp for oppvarming røsker Hedvig tak i Lise og holder varmt rundt henne, lenge. «Lise, du må huske å skyte. Jeg trenger ikke å si det til deg flere ganger eller hva? Du husker å skyte nå, neste gang». Lise smiler litt forsiktig og nikker til Hedvig som snur seg mot meg og smiler. Det er sånn vi gjør det her forteller hun meg uten ord. Sosial glede – og i dette tilfellet opplevelsen av at noen tror på deg selv om du ikke alltid lykkes med å score – er helt fundamental for opprettholdelse av et kollektiv som forsøker å knytte sammen individer og modellere positive relasjoner (Fine & Corte, 2017). Det kan settes ord på. Det kan påpekes med en lang og god klem.

Laget, som besto av rundt 20 spillere, hadde to hovedtrenere, Bjørn og Hedvig, med mye erfaring fra egen karriere i norsk topphåndball, men også mange år som trenere for egne barn og ungdommer. Med seg hadde de to assisterende foreldretrenere. Det var Camilla og Hermine som også tok mye av det administrative ansvaret rundt laget. En sjelden gang ble også andre voksne med. Einar var en av dem. De var alle rundt 50 år og hadde en uttalt ideologi og mål om en demokratisk lederstil. Marit Breivik, den legendariske håndballtreneren til det norske kvinnelandslaget, var trenernes rettestjerne. Det handlet om «team,» laget og lagbygging. Jenter som jobber i gruppe, der de får ansvar for hverandre og eierskap til egen aktivitet. Disse trenerne var på nett med brede kulturelle strømninger om en demokratisk lederstil og, ikke minst, en norsk kulturhistorie om Marit Breiviks suksessrike mestringsfellesskap definert som «håndballjentene» (Slagstad, 2010, 762–763). På dette laget valgte ungdomsjentene sine egne lagkapteiner og ble invitert til diskusjon om felles mål for laget. Det betydde ikke at ungdommen bestemte alt, men at trenerne hardnakket forsøkte å bygge en kultur der jentene skulle oppleve å føle seg sett og hørt. Det lille laget hadde et stort demokratisk mål der empati (Alexander, 2006) skulle være like viktig som konkurransen.

Med en demokratisk lederstil ble ungdomsgruppa delt inn i to lag som spilte i to ulike serier med to forskjellige nivå. På foreldremøter var trenerne ærlige på dette, men sto iherdig fast ved at spillere skulle rullere mellom det som skulle defineres som nivå 1. og nivå 2. Det var likevel enkelte tekniske utfordringer i håndballforbundets systemkrav. Noen jenter spilte nærmest fast på et av nivåene i og med at det kun var mulig å rullere tre utøvere før hver kamp. Blant trenerne ble det derfor gjort enkelte omformuleringer, eller oversettelser, for at gruppen som var plassert midt mellom praksis og forbundslogikker, skulle kunne opprettholde et solidarisk virke og en demokratisk gruppestil. Etableringen av en gruppestil er en viktig del av gruppens meningsfulle arbeid (Eliasoph & Lichterman, 2003). «Vi er et lag», forsikret Hedvig jentenes foresatte på foreldremøtene og vektla samholdet i gruppen, til manges store begeistring. «Det er jo derfor vi er blitt så glad i dere i løpet av de årene dere har hatt ansvar for jentene våre», kunne enkelte av foreldrene forsikre oss.

Et idrettslags sosiale realiteter er derimot komplekse. Blant foreldrene, men også blant ungdommen selv, var det stemmer som kunne utrykke at de slett ikke alltid var overbevist om at demokratiet fungerte, eller at likhet var riktig ideologi. På et spillermøte midtveis i sesongen rakk Aurora opp hånden og prøvde å forklare: «Altså, jeg synes kanskje at når vi spiller sammen i serien og sånn, så er det kanskje vanskelig å skulle spille med helt andre spillere i cupen, så det er lissom litt ok å spille med de som en spiller med til vanlig og at det kanskje blir litt bedre spill hvis vi har det sånn. Sånn at jeg synes kanskje at vi skal dele inn i et 1. lag og et 2. lag.» Etter en serie av ganske mange «kanskje'er» avbryter trener Hedvig Aurora klart, tydelig og kontant. «Vi har ikke noe 1. og 2. lag», sier hun. «Eh, nei, nivå 1 og nivå 2 lag, kanskje ikke dele inn i det», flakser Aurora videre med sitt klare ønske. Med andre ord, det demokratiske prosjektet er ingen enkel sak i en konkurranseorientert praksis. Hvis samhold skal benevne idrettslekens mening, hvilke individuelle ambisjoner og drømmer kan vi da spille ut på åpen scene? Svært ofte er det påpekt at idrettslig lek gjøres korrumpert av sosiale ulikheter og konkurransens logikk (Sisjord, 2009; Skille, 2011; Strandbu et al., 2017), og at idrettsfolk er besatt av neste seier og den glinsende medaljen (Guttman, 2004; Tangen, 2004). Disse realitetene «tvinger seg på» idrettslagets virke. Det gjør også demokratiske idealer og normative ambisjoner om moralske fellesskap. Det var her, i dette laget og sammen med disse trenerne, blant deres stadig søkende etter demokratiske svar på spørsmål om konkurranse, at jeg ble kjent med denne historiens hovedperson, Tiril.

1. akt: Tirils tårer og ønsket om å bli sett blant mestringsfellesskapet

Tiril var omtrent 140 cm høy og hadde langt og krøllete brunt hår. Hun var godt likt i laget, snill, ofte litt beskjeden både på og utenfor banen. Det var sjelden hun ikke møtte opp til trening. Tiril var kanskje ikke av de aller sterkeste eller største jentene på laget. Kanskje heller ikke blant dem trenerne tenkte hadde en lysende håndballkarriere i siktet. Uten at dette noen gang ble diskutert høyt selvsagt, ble Tiril ofte spillende på nivå 2. Det er knyttet en dimensjon av mestring til valget om å plassere de nest beste på det nest beste nivået. Det antas at dette gir samsvaret mellom utfordringer og kompetanser som skaper opplevelsen av teknisk mestring (Csikszentmihalyi, 1975). Dette er også tett koblet til en mytisk idé om at gjennom mestring blir en «sett» av treneren og en kan derfor «spille seg opp» et nivå (Trygve B. Broch, 2015). På nivå to fikk Tiril brukt og vist frem sine ferdigheter. Hun hadde en rask arm. Perfekt i dueller alene mot keeper og i innhopp fra kantposisjon. God var ofte innsatsen også. Hun var ikke blant de som sluttet å løpe når kampen var trå, men på nivå 2 ble hun som oftest.

«Tiril, kjempebra innsats, du løper veldig godt på vingen. Nå vil jeg at du skal prøve å gå igjennom, utfordre selv. Kan du gjøre det?» sier Einar som er trenervikar i dag, men som kjenner jentene godt fra tidligere. Tiril er litt sjenert på banen, men nikker tilbake til treneren sin der de står sammen ved sidelinjen før jenta skal ta banen. Godt plassert, midt ute på banen, ropes det på nytt: «Kom igjen Tiril, nå vil jeg du skal prøve deg!» Hun ser litt pinlig berørt ut. Alle kan se at hun hører, så nå må hun svare. Med kroppen svarer hun et lydløst «ja», men det ser ikke ut som om hun har så inderlig lyst og hun gjør det heller ikke. I pausen forklarer Einar at han vil laget skal fortsette å løpe. «Nå spiller vi håndball slik det spilles i dag, med masse fart og mye rush. Det er bra og det skal vi fortsette med.» Einar referer håndballjentene på TV, det norske kvinnelandslagets spillestil. Jentegruppa kommer også med kommentarer. «Dette er gøy,» sier noen. Motstanderen «kaster løse pasninger til hverandre,» som gjør det lett å stjele ballen fra dem. «Det er lett å se hvor de skyter og det er gøy»,

sier keeperen vår. «De løper ikke hjem!» ler Iris hjertelig. «Ja, hva gjør vi da!» spør Einar blid før han selv svarer entusiastisk: «Vi løper fra dem, og så løper vi over dem. Kom igjen!»

Trener Bjørn er enig med Einar og nå når det nærmer seg andre omgang vil han også bidra: «Nå skal vi gå ut på banen og ha det gøy, smile og spille vårt spill og ikke være så engstelige og redde for å bomme eller gjøre feil. Ta de utfordringene vi får og så må vi tørre. Hva er det verste som kan skje om vi bommer?» Bjørn gjør alt han kan for å se spørrende ut, før han slår ubetydelig ut med armene. «Ja, da får vi nye sjanser senere. Dette er jo bare en lek..., med litt alvor», smiler Bjørn. Han vil at vingene skal starte tidlig «Og ha maks fart opp langs sidelinjen – *vosj!* 150 km i timen, *vroom* – opp langs siden». Han skyter ut en ustrakt hånd for å vise hvor fort det skal gå og legger til lydeffekter for at vi skal kjenne litt på farten, og det gjennom alle sansene våre. «Om ikke ballen kan gå direkte til ving, som har startet i 100 km, eller 150 som jeg sa i sted, så spiller vi bakspillerne først, og så opp» – «Nora, hvor fort løper du da, 100, 150?», lurer trener Camilla høyt. Nora smiler og trekker lett på skuldrene. «160, *minst*», smiler jeg. «Det er veldig viktig at alle vingene melder seg på i dag, Iris, Amanda, Tiril, Sunniva, at dere gjør dere spillbare. Løp overganger for eksempel. Dere har så gode finter og skudd at nå må dere melde dere på!» Treneren tar seg tid til å nevne så mange navn han bare kan. Alle skal med, enten de vil eller ikke. Jentene reiser seg for å gå ut i hallen. «Hørte du det Tiril, nå må du melde deg på», smiler Bjørn vennlig. «Ja-da», smiler hun forsiktig tilbake. Tiril vever budskapet av et klart blick og beskjedne ord. Hennes «slutt å mas,» men «fortsett gjerne å se meg» utløser en hjertelig latter hos både Bjørn og meg. Det er en delikat manøver for treneren å vite hvor grensen går, der støtte blir til mas og all den velmente oppmerksomheten blir for tøff – en plage, men det er nettopp tøffere Tiril må bli. Hun må tørre mer av det trenerne prøver å overbevise henne om at hun kan. Hun må gjøre som teoretikere og trenere påpeker: La leken styre (Csikszentmihalyi, 1975; Kjølrsrød, 2019).

«Trygve, hva skal vi gjøre for å få disse jentene litt sinte da?», lurer Bjørn på mens vi går til banen. Han tar tak i Tiril på ny. «Du. Tiril, hørte du hva hun der *sa* eller? Hun sa du var en kylling. Hun der, *der borte*, sa du var en kylling!» han peker med et lurt smil over hele banen og på motstanderens ving som Tiril snart skal bryne seg på. Tiril bare himler med øynene, men smiler likevel tilbake til Bjørn og de andre som følger med, før hun tar banen. «Tiril er jo *verdens snilleste* jente. Jeg tror hun må være verdens snilleste jente. Hun bare smiler til alle hun», fortviler Bjørn og rister blidt på hodet. Han har et bredt smil om munnen sin der han sitter på benken. Hans fortvilelser er gledelige utfordringer. Dette er hans lek. Han tar den dypt seriøst. Jentene har forskjellige forutsetninger, men skal støpes i samme form. Bjørn elsker utfordringen. «Jeg er ikke vant til sånt jeg», sier Bjørn. «Hun må jo være alle gutters drøm», ler han. Til tross for denne ordleken har jeg nå vært med lenge nok til å vite at det er egentlig ingen som tror at Tiril ikke har det i seg. Alle vet at hun kan. Alle vet at hun kan tørre. Kunststykket er å få henne til å tørre i riktig øyeblikk og på åpen scene under kamp.

Oppgjøret går mot slutt og jentene leder med 15 mål. Tiril gjør også en god kamp, med mange fine pasninger og skuddforsøk. I sluttminuttene dømmes det straffe. Bjørn snur seg rundt. «Er det noen som ikke har scoret?» – «Ehm, Tiril», svarer trener Camilla – «Tiril! Tiril du tar straffen» – Ungdomsjenta peker på seg selv, «skal jeg ta den?!» mimer Tiril i forferdelse fra andre siden av banen, men plukker opp ballen og stiller seg ved syv-meter-merket. Å nei, benene er alt for tett inntil hverandre. Tiril kommer ikke til å få noe kraft bak skuddet. Hun skyter utenfor og slår lett ut med armene og løper hjem før kampen blåses av med seier.

I sin helhet var kampen fin for oss. «Dette var fint», smiler jeg til trener Hedvig. Hun tenker et sekund, kjenner litt etter og det kan høres ut som om hun til slutt finner en lignende

følelse hun også i det hun smiler tilbake og sier at «Ja. Det var fint, det var det». Jeg tar med meg lykken, løper bort til spillere som feirer og så til Tiril som jeg så gjerne vil dele gleden med etter alle utfordringene hun ble gitt og som hun tok. Jeg roser hennes gode løp, men ser at hun ikke helt klarer å glede seg. Det vokser frem et spørsmål som må stilles. Som del av et lag må individets frustrasjon og gleder anerkjennes for å oppnå en samhandlingsrytme. Det har jeg nå lært av mine trenerkollegaer. Hvordan kan jeg benevne frustrasjonen på en positiv måte? Kan jeg vektlegge at hun var tøff som stod der alene med den store utfordringen? «Du Tiril, du hadde ikke helt lyst til å ta den straffen du, eller?» – Tiril blir stille mens vi går mot garderoben. Hun blir blank og rød i øynene og hjertet mitt faller, langt ned i skoene. Til tross for mitt mest oppriktige forsøk, er den gode kampen hennes i ferd med å bli borte i ønsket om en scoring og i frustrasjon over en bom. Den gode kampfølelsen, lagets kollektive bragder, Tirils gode innsats forsvinner ut av syne. Skudd-bommen har sendt en grå skodde over banen og tåkelegger alle mestringsnyansene som Tiril må ta vare på. Selv om det kanskje knyttet seg i magen hennes, turte hun å skyte straffen. «Men, du må ikke være lei deg», glipper det ut av meg i delt frustrasjon og med dyp skyldfølelse. «Du har jo gjort så mye bra i dag, flotte skudd og gode løp! Neste gang setter du skuddet, det vet jeg, du må bare huske at du kan. At du har et godt skudd». Jeg klapper henne forsiktig på ryggen. I det vi går inn i garderoben ser trener Camilla at Tiril er tårevåt og spør med sin aller vennligste reportertone om det går bra og om hun er fornøyd med kampen. Tiril svarer forsiktig og stille «Det var et litt dårlig skudd» – «Ja, men du gjør jo så mye bra Tiril!» utbryter trener Hedvig, mens alle vi andre trenerne nikker demonstrativt støttende. Av og til synes ikke en gang et kor av trenerempati å være nok.

Jeg tenker på alle gangene, alle de treningene og kampene når trenerne Hedvig, Bjørn, Einar og Camilla prøver å overbevise jentene om at det å bomme på et skudd, eller tre, ikke er så farlig. Alt blir veldig klart og tydelige nå, med Tiril. Individet kan hjelpe oss å sette lys på kulturene de er en del av, som de affektivt forsøker å manøvrere (Tuva B. Broch, 2018). Tirils usikkerhet og gleder synliggjør tenåringens møte med konkurransefellesskapet. Å bomme er både betydningsfullt og farlig for jentene. Trenerne prøver ikke å fortelle dem noe annet. De forsøker å gi dem redskap og ord til å avdramatisere konsekvensene av den viktige leken, men på håndballbanen er ikke ord nok. Tiril må få et nytt skudd, en ny sjanse. Hun må skyte en ny straffe – det er vi alle i trener-teamet enige om. I Tirils tårer ser vi våre egne redsler og bomskudd både på og utenfor håndballbanen. Tiril vekker vårt fellesskap av erfaringer med den ubehagelige utfordringen, det dype ønsket om nye sjanser, om å bli sett og om fellesskapets utstrakte hånd. Hun hadde kanskje ikke helt lyst til å ta den straffen, men var tøff nok til å gjøre det. «Ja, tårene triller litt utenpå», forteller trener Camilla. «De sitter litt løst. Så er det kanskje en måte å få litt ekstra oppmerksomhet på. 'Se meg,' lissom». Som Nordahl Grieg ([1947] 1990, p. 132) poetisk skildrer er tårene som ungdommen selv «Udekket, åpen.» «Det er jo en litt sånn, ganske ufarlig jentegreie», legger Hedvig til som har tre tenåringsjenter hjemme, som alle har spilt håndball. Trenerne i laget prøver stadig å balansere tåretørende trøst og tårefrembringende oppmerksomhet. Det er mye som skjer i denne alderen. Livet er fullt av svingninger, spenning og frustrasjon, både på vondt og godt.

2. akt: Den lille jenta, det store bakteppet og en bølge av performative følelser

En og en halv uke etter skuddbommen ser jeg mitt snitt som hjelpetrener til å formidle trener-teamets avgjørelse. Tiril må få forberede seg på hva som ligger der fremme. «Tiril!» roper jeg forsiktig. Både Rikke og Tiril stopper og snur seg, litt forfjamsset. «Ja», stopper hun mens

Rikke fortsetter videre. «Du, Tiril, hvis det blir sånn, i en kamp en gang i fremtiden, at det blir straffe og at det passer seg.» Etter nesten to uker blir Tiril på ny blank i øynene. «Du, er du klar til å ta den straffen da, er det greit for deg?». Jeg biter tennene sammen og prøver å smile mens jeg kjenner det knyter seg i magen. Tårene triller ned langs kinnene til Tiril, men stemmen hennes er klar, nesten uanfektet. «Ja, det er jeg, jeg er klar da», sier Tiril, og gråter og gråter, mens hun snakker rolig og selvsikkert. Tårene som triller utenpå gjør at det knyter seg dypt i magen min akkurat der jeg innbilder meg at Tirils tårer kommer fra. «Så bra! Så får du bare trekke pusten dypt, og tenke at 'dette kan jeg, dette klarer jeg', for det gjør du. Ja, det kan jo hende at keeperen redder, for det hender jo at keeperne gjør en god redning ikke sant, eller at du skyter stang ut, men da må du bare prøve på nytt. Ikke sant?». Tiril nikker og smiler, mens tårene triller nedover kinnene hennes og jeg virrer som en sommerfugl med sidevind for å forsikre henne om at dette skal hun klare.

Det går nesten en måned før Tiril får sin neste sjanse. Når våren nærmer seg og sesongen går mot slutten møter vi Tøff HK og tar raskt kommando. Etter bare noen minutter blir det dømt straffe til oss «Hvem skal ta den?», undrer Bjørn og speider utover banen. «Den skal Tiril ta, det har Trygve bestemt!», utbryter Camilla lykkelig og inkluderer meg i trenerteamets beslutninger. Hun husker lagets lille avtale. «Tiril tar den», smiler jeg. Stemmen til Bjørn runger utover banen: «Tiril!» – Hun kvepper til og ser forskrekket tilbake mot benken, peker på seg selv og mimer høyt og forbauset «MEG!» – «JA, Du. Tiril tar den!», roper Bjørn tilbake mens Tiril klasker seg selv i pannen. Det genereres stor spenning mellom håndballspilletts sikre gang mot kampslutt og dens usikre og uskrevne konklusjon (Trygve B. Broch, 2017; Simmel, 1971[1911]). Tiril går resolutt frem til straffemerket, frem mot det ukjente resultat av et straffeskudds krystallklare realitet. Bjørn ler til Tiril og til benken mens han slår ut med armene. «Hva er vi, dette er ikke frivillighetssentralen, vi er ikke dugnadspoliti», ler han, men det er akkurat det vi er. Trenerteamet forsøker å gi, nærmest tvinge frem, mestringserfaringer i den frivillige sektoren. Bjørns smil er bredt, han ser tankefullt ned i gulvet. Glad og harmonisk hever han tommelen «Bra Trygve, det er fint.» Dette er ikke bare en test av løftet til Tiril, men av løftet til mestringsfellesskapet. Dette er lek med litt alvor. Nok alvor til å få det til å knyte seg i magen. Den lille leken former spørsmål om vår identitet (Kjølørød, 2015).

Fokus er nå på Tiril der hun står helt alene ved 7metersmerket. Som en spydspiss i angrepet vårt, eller med Griegs (1936) ord «kringsatt av fiender,» lett synlig for alle på banen og tribunen. Har hun med sitt viktigste våpen? Har hun tro på seg selv og at vi støtter henne? Hun ser litt roligere ut enn forrige gang, håper vi. Hun har litt bredere benstilling. Tiril klepper til og setter ballen hardt og kontant nede til høyre for keeperen. Ballen går i mål! Benken reiser seg. «Bra Tiril!». Trenerne jubler: «Herlig!» Publikum heier og klapper. «Flott jobba Tiril!» I noe som må være et av sesongens største gledesutbrudd, har Tiril beveget for mye på stand-foten sin. Hun er blitt avblåst for tramp. Scoringen er annullert. Noen får det med seg. Andre ser forundret rundt etter et svar. I all forvirringen får Tiril entydig og stormende jubel fra tribunen, benken og lagvenninner. Feiringen av bomskuddet er så overbevisende at dommeren må blåse, rope og blåse på nytt for å få Tøff HKs spillere tilbake fra midtlinjen. Når applausen til slutt stilner får den tapre dommeren Tøffs jenter til å forstå at de skal starte fra straffemerket og ikke midtbanen der de har samlet seg klare til avkast etter mål. Det ble ikke mål. Spillet kan fortsette. Etter noen minutter kommer Tiril til benken for en velfortjent pause. Hun smiler, ser rolig og fornøyd ut. Hun har scoret et mål på rush også nå. «Bra Tiril, herlig straffe også.» Tiril er fornøyd med straffen sin. «Takk, ja, bortsett fra at det ble tramp da», sier hun lurt, men det ser ikke ut som hun egentlig bryr seg så mye. «Neste gang vet du, da er alt på plass», svarer alle trenerne blidt.

På vei til garderoben igjen møter Bjørn blikket mitt. Det ligner på det blikket han hadde da Tiril skulle ta straffen, lunt og harmonisk. «Det var fint», sier han, akkurat slik jeg sa til Hedvig etter den kampen Tiril bommet på straffen – altså, den første kampen Tiril bommet på straffe. «Det var veldig fint», nikker jeg. Vi utdyper det ikke. Vi tror vi vet. Vi tror vi er enige om hva som var fint. Kampen gikk godt. Ja, det ble seier og alle de greiene der, men det som var skikkelig gøy, var vår felles mestring av håndballspillet og dens rom for meningsfulle og moralske tolkninger. I et øyeblikk i en kamp om seier og mål hadde vi klart å få det til. Vi hadde klart å ta vare på idrettens skjøre solidaritetsprosjekt. Idrettens rammeverk av seiere og tap (Guttman, 2004; Skille, 2011; Tangen, 2004), dens omkransende samfunns ulikheter (Sisjord, 2009; Strandbu et al., 2017) gjør dette prosjektet skjørt. Idrettsaktører er ofte klar over dette. Vissheten gir kraft til sosiale gleder som ikke utelukkende kan knyttes til teknisk mestring av institusjonell konkurranseadferd. I idrettslaget formes prosjekter som forhandler seiere og tap med solidaritet, slik det defineres i gruppen og i stor-samfunnet. Dramaturgisk lojalitet til slike gruppeprosjekt kan utløse sosial glede (Fine & Corte, 2017, p. 66; Goffman, 1967) som aldri er løsrevet fra storsamfunnets meningsstrukturer (Eliasoph & Lichterman, 2003). I Norge er idrett og samfunn tett koblet gjennom et ideal som maner breddeidretten til å være både en arena for konkurranse og en folkehelsearena der barn og unge inkluderes i mestringslek (Helle-Valle, 2008). Dette speiler og utløser særnorske paradokser knyttet til sosial likhet og individuell autonomi (Gullestad, 1991; Henningsen, 2001). Klappsalven som skyldte over håndballhallen den dagen Tiril fikk sitt andre straffeskuddforsøk, var ikke bare til ungdomsjenta. Applausen var også til et idrettslag og et sivilsamfunn som moralsk stod ved og støttet ungdommens væren i et drama om selvtillit, sosial tillit og vordende ansvarstagen i voksenlivet (Harald B. Broch, 2000; Grieg, [1947] 1990; Hopkins, 1983; Trondman, 2013). Trenerteamet hadde fått slik hyllest før under foreldremøter. Historien om Tiril, som aktører og tilskuere kunne følge direkte, gav prosjektet ett intensivt estetisk uttrykk (Geertz, 1973). I det øyeblikket Tiril kastet håndballen i mål levde trenerteamet som opp til et prosjekt der offervilje til og tilgjengelighet for lokalsamfunnets barn og ungdom er berømmelig (Archetti, 2003; Vike, 2013). Det var en vellykket pedagogisk performance der følelser for andre (Alexander, 2006; 2015) ble iscenesatt som viktigere enn skuddforsøkets splittende resultat: treff | bom. Gleden av lagets moralske sier var stor og øyeblikkelig.

Postludium: mestringsfellesskapets demokratiske prosjekt

Hvordan formes ungdomsidrett av demokratiske idealer og hvilke implikasjoner har dette for opplevelser av moralske fellesskap? Svarene på dette spørsmålet er mangfoldige og preges av de kulturelle landskapene som omgir oss. Om vi etterstreber tykk beskrivelse av idretts-Norge, trenger vi grundige etnografier og varierte eksempler. I ulike lag håndteres og intensiveres hverdagslig konkurranse og samhold på ulike måter. Her er konsekvensene av å treffe og å bomme, å være best og nestbest – lett synlig og tidvis dramatisk. Å ha det gøy og sosialt vil derfor stadig være en viktig del av idrettslagets arbeid med konkurranse. Denne jobben retter seg etter spillets terreng, samtidig som det stokes ut mer eller mindre kreative veivalg. Det er ikke nødvendigvis når alt går på idrettens konkurranseskinner, at det er mest gøy. Når spillets skinngang er gjenkjennelig kan vi leke oss frem til andre destinasjoner. Det er da vi har det gøy i det sosiale fellesskapet som idretten kan tilrettelegge for gjennom konkurranse. Dette er en kunst, akkurat slik det er i livet ellers. Vi må finne *og feire* mål regelboken ikke godtar.

Det er viktig å rette et kritisk blikk mot hvordan barne- og ungdomsidretten ofte vektlegger prestasjoner fremfor inklusjon og hvordan den reproduserer sosial likhet (Sisjord,

2009; Skille, 2011; Strandbu et al., 2017). Like viktig er det å studere hvordan idrett tillater moralsk læring og solidaritet gjennom praksiser som strekker seg etter demokratiske ideal (Anderson, 2008; Archetti, 2003). Paradoksene som oppstår i skjæringspunktet mellom konkurranse og solidaritet, ulikhet og likhet, er kanskje det mest interessante om vi skal forstå idrettens posisjon i Norge. Her møtes og brytes moraliteter som er sentrale i det norske samfunn (Gullestad, 1991) og som tar form av politiske diskusjoner om hvorvidt idrett skal vektlegge helse for alle, eller medaljer for få (Helle-Valle, 2008), om en burde oppføre seg som folk flest, eller kunne vise at en er best (Henningsen, 2001). I denne artikkelen har jeg belyst hvordan disse problemene tar form og spilles ut i ungdomsidrettens praksiser.

Med bruk av Alexander's (2004) performance teori har jeg vist hvordan brede kulturelle diskurser dramatiseres i samhandling. Inngangen er etnografisk og vektlegger hvordan *aktører og deres publikum* besvarer moralske spørsmål. Når håndballaget virke fokuserer på en demokratisk inkluderende mestringslek for ungdom, har jeg nyttiggjort meg av forskning på demokrati og solidaritet som et fullt ut uopnåelig prosjekt (Alexander, 2006) og om ungdom som en eksistensiell kategori (Harald B. Broch, 2000; Grieg, [1947] 1990; Hopkins, 1983; Trondman, 2013) som skal føre dette prosjektet videre. Kombinasjonen av sosiologisk forskning om idrett og feltobservasjoner viser at det er naivt å repetere den organiserte idrettens mantra om mestringsopplevelse for alle. Likevel, for å forstå idrettens demokratiske potensialer er åpenhet for antropologiske perspektiver på praktiserte moraliteter helt nødvendig (Archetti, 2003; Dyck, 2012; Dyck & Archetti, 2003). For å forstå idrettens vedvarende attraksjon, øyeblikkene der utøvere og publikum klarer å spille ut idealer og den sosiale gleden dette vekker, er kulturell mestring helt sentralt. Det krever at «mestring» og «mestringsfellesskap» behandles som å forene institusjonalisert atferd med brede ideer og myter om moral, demokrati og solidaritet (Trygve B. Broch, 2020; Csikszentmihalyi, 1975). Barne- og ungdomsidretten lever også med håp om den vordende voksnes deltakelse i fellesskap der konkurranse og samhold blir forsøkt balansert av solidariske gleder som kan overskygge måltallenes rasjonalitet. Dette er et håp og et prosjekt som jeg har gjen-gitt i et drama der mestringsfellesskapet skulle testes og Tiril måtte tørre. Den moralske bølgen som hadde bygd seg opp etter Tiril bommet på straffe, som skylte ut over tribunen og tilbake på banen, var så voldsom i sin kraft at den overskygget spilllets logikk. Alle var klar over at dommeren er den absolutte håndhever av reglementet, uten at dette hindret spillere, trenere og tilskuere i å forsøke å påvirke idrettshistoriens avslutning. Vi var alle klar over at kamper blåses av og sesonger tar slutt, men veien frem til kamp- og sesongslutt var spennende, gøy, trist og oppslukende på grunn av handlingsrom. Håndballaget jeg observerte skrev om reglene og feiret Tirils ungdommelige mot og lagets moralske seier.

Takk

En stor takk for svært konstruktiv kritikk fra redaksjonen og to anonyme fagfeller i NAT. Takk til Ungdatakonferansen 2018 som for alvor satt i gang skriveprosessen, og Tuva B. Broch for avgjørende kommentarer underveis og i slutføringen av artikkelen.

Referanser

- Alexander, J. C. (2004). Cultural pragmatics: Social performance between ritual and strategy. *Sociological Theory*, 22 (4), 527–573. <https://doi.org/10.1017/cbo9780511616839.002>
- Alexander, J. C. (2006). *The Civil Sphere*. Oxford: Oxford University Press.

- Alexander, J. C. (2015). Nine theses on The Civil Sphere. I P. Kivisto & G. Sciortino (Red.), *Solidarity, Justice and Incorporation: Thinking through The Civil Sphere*. Oxford: Oxford University Press.
- Alexander, J. C., & Smith, P. (2003). The Strong Program in Cultural Sociology: Elements of a Structural Hermeneutics. I J. C. Alexander, *The Meanings of Social Life: A Cultural Sociology* (s. 11–26). Oxford: Oxford University Press.
- Anderson, S. (2008). *Civil Sociality. Children, sport, and cultural policy in Denmark*. Charlotte, NC: Information Age Publishing.
- Archetti, E. P. (2003). Den norske «idrettsmodellen»: Et kritisk blikk på sivilt samfunn i Norge. *Norsk antropologisk tidsskrift*, 14 (01), 8–15.
- Broch, H. B. (2019). Alternative sannheter. *Norsk antropologisk tidsskrift*, 30 (2), 121–133. <https://www.doi.org/10.18261/issn.1504-2898-2019-02-03>
- Broch, H. B. (2000). Kjønn, alder, kropp. I F. S. Nielsen & O. H. Smedal (Red.), *Mellom himmel og jord: tradisjoner, teorier og tendenser i sosialantropologien* (s. 197–238). Bergen: Fagbokforlaget.
- Broch, Trygve B. (2015). The cultural significance of a smile: an ethnographic account of how sport media inspires girls' sport praxis. *Young*, 23 (2), 154–170. <https://doi.org/10.1177/1103308815569388>
- Broch, Trygve B. (2016). Trening til samfunnsdeltagelse: Hvordan idrettsungdom leker med og etablerer solidaritet til hierarkier. *Sosiologi i dag*, 46 (3–4).
- Broch, Trygve B. (2017). Et kulturperspektiv på sport. *Norsk sosiologisk tidsskrift*, 1 (02), 114–131. <https://doi.org/10.18261/issn.2535-2512-2017-02-02>
- Broch, Trygve B. (2020). *A performative feel for the game: how meaningful sports shape gender, bodies and social action*. London: Palgrave Macmillan.
- Broch, Tuva B. (2016). Naturliv og sosial død blant ungdom – En synliggjøring av behovet for å begrepsfeste observerte emosjoner. *Norsk antropologisk tidsskrift*, 27 (03–04), 209–227. <https://www.doi.org/10.18261/issn.1504-2898-2016-03-04-04>
- Broch, Tuva B. (2018). *Equalibrium poems* (Ph.D.), Norwegian school of sport sciences, Oslo.
- Clifford, J. (1986). Introduction: partial truths. I J. Clifford & G. E. Marcus (Red.), *Writing culture. The poetics and politics of ethnography* (s. 1–26). London: University of California Press.
- Csikszentmihalyi, M. (1975). *Beyond boredom and anxiety: experiencing flow in work and games*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Dyck, N. (2012). *Fields of play: an ethnography of children's sports*. Toronto: Toronto University Press.
- Dyck, N., & Archetti, E. P. (2003). Introduction – Embodied Identities: Reshaping Social Life Through Sport and Dance. I N. Dyck & E. P. Archetti (Red.), *Sport, Dance and Embodied Identities* (s. 1–22). Oxford: Berg.
- Eliasoph, N., & Lichterman, P. (2003). Culture in Interaction. *American Journal of Sociology*, 108 (4), 735–794.
- Fangen, K. (2010). *Deltagende observasjon* (2 utg.). Oslo: Fagbokforlaget.
- Fine, G. A., & Corte, U. (2017). Group Pleasures: Collaborative Commitments, Shared Narrative, and the Sociology of Fun. *Sociological Theory*, 35 (1), 64–86. <https://www.doi.org/10.1177/0735275117692836>
- Geertz, C. (1973). Deep Play: Notes on the Balinese Cockfight. I *The Interpretation of Cultures: Selected essays by Clifford Geertz* (s. 412–453). New York: Basic Books.
- Goffman, E. (1961). *Encounters: two studies in the sociology of interaction*. Mansfield Centre, CT: Martino Publishing.
- Goffman, E. (1967). On face-work. In *Interaction ritual: essays on face-to-face behavior* (s. 5–46). New York: Pantheon.
- Goksøy, M., & Olstad, F. (2017). *Skjebnekamp. Norsk idrett under okkupasjonen 1940–1945*. Oslo: Aschehoug.
- Grieg, N. ([1947] 1990). *Samlede dikt*. Oslo: Gyldendal.
- Gullestad, M. (1991). The Scandinavian version of egalitarian individualism. *Ethnologia Scandinavica*, 21, 3–18.
- Guttman, A. (2004). *From ritual to record. The nature of modern sports*. New York: Columbia University Press.
- Hamayon, R. (2016). *Why we play. An anthropological study*. Chicago: HAU Books.

- Helle-Valle, J. (2008). Discourses On Mass Versus Elite Sport and Pre-Adult Football in Norway. *International Review for the Sociology of Sport*, 43 (4), 365–381. <https://doi.org/10.1177/1012690208099872>
- Henningsen, E. (2001). Selvforvaltningens dilemmaer. I M. Lien, H. Lidén, & H. Vike (Red.), *Likhetens paradokser: Antropologiske undersøkelser i det moderne Norge* (s. 110–131). Oslo: Universitetsforlaget.
- Hoas, G. (2006). Den sammensatte identitetsfølelsen. Unge nordmenn med utenlandsoppvekst. *Norsk antropologisk tidsskrift*, 17 (2), 155–169.
- Homburger, E. (1937). Configurations in play – clinical notes. *The Psychoanalytic Quarterly*, 6, 139–214. <https://doi.org/10.1080/21674086.1937.11925315>
- Hopkins, J. R. (1983). *Adolescence. The transitional years*. London: Academic press.
- Kjølørød, L. (2015). Kultursosiologiske studier av lek og fritid. I H. Larsen (Red.), *Kultursosiologisk forskning* (s. 108–119). Oslo: Universitetsforlaget.
- Kjølørød, L. (2019). *Leisure as source of knowledge, social resilience & public commitment. Specialized play*. London: Palgrave Macmillan.
- Lund, A. (2013). *Staging gender: the articulation of tacit gender dimensions in drama classes in a Swedish context*. Paper presented at the Gender and Education. <http://dx.doi.org/10.1080/09540253.2013.860430>
- Maanen, J. V. (1988). *Tales of the Field: On writing ethnography*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Mead, M. ([1928] 2001). *Coming of Age in Samoa: A Psychological Study of Primitive Youth for Western Civilization*. London: Harper Perennial.
- NIF. (2015). *Idrettspolitisk Dokument 2015–2019*. Hentet fra: <https://www.idrettsforbundet.no/om-nif/idrettspolitisk-dokument-2015-2019/>
- Reed, I. A. (2011). *Interpretation and social knowledge. On the use of theory in the human sciences*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Simmel, G. (1971[1911]). The transcendent character of life. I D. N. Levine (Red.), *George Simmel. On individuality and social forms* (s. 353–374). Chicago: University of Chicago Press.
- Sisjord, M. K. (2009). Fast-girls, babes and the invisible girls. Gender relations in snowboarding. *Sport in Society*, 12 (10), 1299–1316. <https://doi.org/10.1080/17430430903204801>
- Skille, E. Å. (2011). The conventions of sport clubs: enabling and constraining the implementation of social goods through sport. *Sport, Education and Society*, 16 (2), 241–253. <https://www.doi.org/10.1080/13573322.2011.540430>
- Slagstad, R. (2010). *(Sporten)*. Oslo: Pax Forlag.
- Strandbu, Å., Gulløy, E., Andersen, P. L., Seippel, Ø., & Dalen, H. B. (2017). Ungdom, idrett og klasse: Fortid, samtid og framtid. *Norsk sosiologisk tidsskrift*, 1 (02), 132–151. <https://www.doi.org/10.18261/issn.2535-2512-2017-02-03>
- Tangen, J. O. (2004). *Hvordan er idrett mulig? Skisse til en idrettssosiologi*. Oslo: Cappelen Damm.
- Trondman, M. (2013). Att förstå barndom: till frågan om barndom som tilblivelse (becoming) eller vara (being). *Utbildning & Demokrati*, 22(2), 7–23.
- Vike, H. (2013). Egalitarianisme og byråkratisk individualisme. *Norsk antropologisk tidsskrift*, 24 (3–4), 181–193.
- Wadel, C. (1991). *Feltarbeid i egen kultur*. Flekkefjord: Seek A/S.